

Postbus 85980, 2508 CR Den Haag

IPO AAC & BAC Vitaal Platteland
Herengracht 23
2511 EG Den Haag
Nederland

Datum 21-11-2019
Ons kenmerk UIT19.0211
Onderwerp Reactie Dierenbescherming
op het MARF-advies
Verbinden en Vernieuwen
en tussenadvies ganzen

Behandeld door

Geachte heer/mevrouw,

Eind 2018 heeft de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF) een advies geformuleerd ten aanzien van het provinciale faunabeleid. Tevens heeft de MARF op 6 november haar tussenadvies 'Op weg naar een robuust ganzenbeheer' aan u gepresenteerd en aanbevolen het gesprek aan te gaan met landelijke maatschappelijke organisaties op het gebied van faunabeleid. De MARF wil deze gesprekken voor u gaan organiseren. Als nauw betrokkene bij het faunabeleid en de uitvoering, onder meer via onze deelname in faunabeheereenheden, geven wij u via deze brief onze reactie op deze adviezen, zodat u dit mee kunt nemen bij het opstellen van uw standpunten en het verder uitwerken hiervan.

De MARF schetst in haar advies 'Verbinden en Vernieuwen' kansrijke wegen voor provincies en betrokken stakeholders om: "...een meer integraal beleid te ontwikkelen voor de bescherming van diersoorten, dat bij kan dragen aan gezonde populaties en een vreedzame co-existentie van mens en dier." De Dierenbescherming ziet dat nog steeds veel 'schadeveroorzakende dieren' gedood worden. Het vreedzaam samenleven met wilde dieren lijkt dus nog ver weg. Wij hopen dan ook dat het beleid dat provincies in de toekomst gaan voeren ertoe leidt dat duurzaam samenleven met wilde dieren meer de norm wordt.

Een aantal punten uit de MARF-adviezen kunnen bijdragen aan een samenleving waarin dieren, die zo goed profiteren van onze aanpassingen in het landschap dat ze ons 'tot last' zijn, meer getolereerd worden. Echter, dit zal dan wel op de juiste wijze geïmplementeerd en goed geregistreerd moeten worden. Daarvoor geven wij de volgende, deels aanvullende, adviezen aan provincies:

1. Neem als provincie de regie en ondersteun de gebiedsgerichte aanpak om zo optimaal gebruik te maken van maatregelen die overlast op een duurzame manier kunnen verminderen. Denk daarbij aan landschapsinrichting en beleidsmaatregelen op gerelateerde dossiers, die een directe link hebben met fauna. Dit is bijvoorbeeld het geval voor stikstofmaatregelen. Deze kunnen op termijn ook een positieve invloed hebben op het ganzendossier (minder stikstof, minder ganzen).
2. Borg het dierenwelzijn via de inzet van professionele faunabeheerders die agrariërs adviseren over de inzet van preventieve maatregelen en daarin ook ondersteunen in de praktijk.
3. Stimuleer innovatie in verjagende en werende producten door het gesprek aan te gaan met potentiële producenten en gebruikers.
4. Vernieuw de tegemoetkoming in faunaschade op zo'n manier dat de inzet van niet-dodende preventieve maatregelen wordt beloond, en schade-uitkering vermindert. Daarbij is een drempelwaarde om schade uitgekeerd te krijgen acceptabel. Maar het inbouwen van risicofactoren op zo'n manier dat schade-uitkering verlaagt op het moment dat er ruime

mogelijkheden zijn om dieren te doden, draagt geheel niet bij aan een vreedzame samenleving waarbij mens én dier een plek krijgen.

5. Onderzoek hoe regelgeving omtrent het beschermen en bestrijden van potentieel schadeveroorzakende wilde dieren eenduidiger opgesteld kan worden. Elk dier verdient een goede wettelijke bescherming. Het is niet werkbaar en ethisch niet verantwoord om dieren, die pijn, stress en lijden bewust ervaren, op verschillende manieren te behandelen. Als men in geval van schade af wil wijken van de beschermde status, dan moet dat mogelijk zijn, maar dan wel via eenduidige regelgeving en met een goede onderbouwing van de nut en noodzaak. Dat is op dit moment niet het geval.
6. Ga breed het gesprek aan over fauna, jacht, schadebestrijding en beheer met maatschappelijke organisaties. Dit geldt, zoals de MARF voorstelt, voor het ganzendossier, maar ook voor andere faunadossiers.

Aan deze brief zijn drie bijlagen toegevoegd. In Bijlage 1 vindt u een overzicht van de MARF-adviezen die wij als belangrijk aanmerken vanuit het oogpunt dierenwelzijn, en een toelichting op deze adviezen vanuit de Dierenbescherming. In Bijlage 2 vindt u een overzicht van adviezen met betrekking tot faunabeheer die wij in april 2019 aan provincies hebben toegestuurd. In Bijlage 3 vindt u een overzicht van de 7 uitgangspunten die men zou moeten hanteren om te komen tot ethisch verantwoord beheer van wilde dieren.

Wij vertrouwen erop dat u baat heeft bij onze adviezen en dat deze bijdragen aan een betere co-existentie tussen mensen en wilde dieren. Voor een reactie op, en vragen over onze adviezen, kunt u contact opnemen met de programmamanager In het wild levende dieren:

Met vriendelijke groet,
Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

Drs. J.F. (Cotje) Admiraal
directeur / bestuurder

Bijlage 1: Inhoudelijke reactie van de Dierenbescherming op de MARF-adviezen

Bijlage 2: Advies Dierenbescherming aan provincies: Omgang met wilde dieren in de provincie

Bijlage 3: 7 Uitgangspunten voor ethisch wildbeheer

Kopieën:

- Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van de twaalf provincies
- Besturen van de twaalf Faunabeheereenheden
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- BIJ12-Faunazaken

MEMO

Aan IPO AACVP & BACVP
Van
Datum 21-11-2019
Betreft BIJLAGE 1 - Hoofdpunten MARF
 adviezen & inhoudelijke reactie
 Dierenbescherming

Gebiedsgerichte aanpak – MARF advies

De MARF adviseert de provincies om meer de regie te voeren op proactief beheer van dierpopulaties door:

- het faciliteren van een planmatige en integrale, programmatische aanpak op gebiedsniveau in lijn met faunabeheerplannen;
- te beginnen met regisseren van keuzes voor de inrichting van het landelijk gebied;
- kwaliteit van, en mandaatruimte voor de uitvoering vast te leggen in provinciale verordeningen;
- te zorgen voor financiële ondersteuning voor een goede procesvoering. Baken taken, verantwoordelijkheden en rollen in uitvoering af en maak op landelijk niveau afspraken op hoofdlijnen met de in het faunabeheer participerende belangenorganisaties;
- te investeren in het voorkomen van schade;
- de eigen verantwoordelijkheid te stimuleren van actoren en belangen om vorm te geven aan schadepreventie door kennis te communiceren en te genereren omtrent dierpopulaties, schadeontwikkeling en de effectiviteit van preventie en bestrijding;
- het versterken van faunabeheereenheden (FBE's) om zo te komen tot effectieve coördinatie van schadepreventie en -bestrijding, waar grondgebruikers en jagers verantwoordelijk zouden moeten blijven voor het voorkomen en bestrijden van schade. Een FBE die in staat is de gecoördineerde inzet van ervaren jagers voor het beheer en schadebestrijding te waarborgen, met respect voor hun gedrevenheid, motivatie en vrijwillige bereidheid voor de uitvoering.

De MARF constateert dat partijen in het veld ervaren dat de uitvoering van faunabeleid wordt belemmerd door regels en procedures, terwijl uit onderzoek van BIJ12 blijkt dat er geen causaal verband is tussen verruiming en beperking van provinciale ontheffingsvoorwaarden voor het faunabeheer en de hoogte van de faunaschade. De MARF biedt aan een analyse te maken van de juridische en praktische werkelijkheid en op basis daarvan een advies uit te brengen.

Gebiedsgerichte aanpak – Reactie van de Dierenbescherming op het MARF-advies

De Dierenbescherming is voorstander van een gebiedsgerichte aanpak onder strakke regie van de provincie. Provincies hebben grote invloed op het landelijk gebied en kunnen herinrichtingen doorvoeren die nodig kunnen zijn om mens-dierconflicten te verminderen en co-existentie te verhogen. Bovendien zouden zij in staat zijn om relaties te leggen tussen verschillende dossiers. Zo is het stikstofdossier en de daaruit volgende maatregelen onlosmakelijk verbonden aan het ganzendossier. Ganzen profiteren van het huidige, stikstofrijke landschap. Maatregelen die genomen worden om stikstofdepositie te verminderen zullen ongetwijfeld ook effect hebben op ganzenpopulaties. Echter, de huidige partijen binnen een FBE zijn lang niet altijd op de hoogte van de maatregelen die genomen gaan worden in het stikstofdossier en kunnen derhalve ook de gevolgen daarvan op ganzenpopulaties niet overzien. Daardoor zullen deze ook niet automatisch doorwerken in ganzenbeheerplannen.

Volgens de MARF hebben provincies eerder aangegeven de toepassing van preventieve maatregelen te willen stimuleren binnen vernieuwende vormen van gebiedsgerichte aanpak. Voorbeelden die zij aanhalen zijn schadepreventieplannen waaraan faunabeheerbelangen zich committeren of men beschikt over een door provincie beschikbaar gesteld gebiedsbudget voor preventie (pag. 32). Dit klinkt positief.

Echter, wij zien vanuit onze positie en als deelnemer van 8 FBE-besturen dat faunabeheereenheden niet bij machte zijn om schadepreventieplannen op te stellen en de uitvoering daarvan te coördineren (preventie = het nemen van inrichtings- en bedrijfsvoeringsmaatregelen zoals gewassenkeuze en wildwerende maatregelen, zoals rasters en vogelverschrikkers). Zolang faunabeheerplannen opgesteld moeten worden om wettelijke onderbouwing te krijgen om dieren te mogen doden, zal er nooit gewerkt worden aan schadepreventie (dus het voorkomen van schade door niet-dodende maatregelen). Bovendien kan een FBE nauwelijks sturen op het inzetten van preventieve middelen. Alles hangt af van de vrijwillige inzet van deze middelen door de grondgebruiker en de bereidheid om deze in te zetten is laag. Hierdoor is de inzet laag en bovendien ook niet gecoördineerd, waardoor de effectiviteit laag blijft.

De Dierenbescherming heeft de wens dat wildschadepreventie plaats gaat vinden via professionele faunabeheerders. Deze gaan gebruik maken van een range aan niet-dodende middelen (zoals in provincie Flevoland lang het geval was, maar nu helaas lijkt te verdwijnen). Dit is de enige manier om dit goed, effectief, met minder dierenleed en naar tevredenheid van de agrariërs, uit te voeren. Ganzen vliegen nu eenmaal heel het land door, en verjaging naar aangewezen foerageergebieden werkt alleen als het structureel, met hoge verjagingsinzet wordt uitgevoerd. Niet als dit ad hoc, zo nu en dan, op een aantal percelen, wordt uitgevoerd door een vrijwillige jager.

De Dierenbescherming is er dan ook geen voorstander van om grondgebruikers en jagers hoofdvantwoordelijk te houden voor schadepreventie. Uiteraard is kennis over en het bijbrengen van deze kennis aan de grondgebruikers over schadepreventie zeer nuttig en onderdeel van het pakket. Tot op heden blijkt de bereidheid om deze toe te passen zeer beperkt (zie bijvoorbeeld: <https://www.hetschaap.nl/weinig-animo-voor-preventie-wolf/>).

Het overdragen van kennis kan tevens gebeuren door de professionele faunabeheerders. Professionaliseren van het faunabeheer, doordat provincies inzetten op beheerders die in eerste instantie innovatief te werk gaan, met middelen die gericht zijn op co-existentie tussen mens en dier, is wat de Dierenbescherming betreft de toekomst. Dit kan door FBE's uit te breiden met voldoende budget om een dergelijke professionaliseringslag door te voeren, binnen co-existentiekaders. In elk geval adviseert de Dierenbescherming provincies om te onderzoeken hoe een dergelijke professionalisering kan plaatsvinden (juridisch en organisatorisch) en hoeveel dit naar verwachting zou kosten en opbrengen. Bij opbrengsten is het niet alleen zaak om de vermindering in schade-uitkeringen mee te nemen, maar ook in beeld te brengen of het minder kosten geeft bijvoorbeeld omdat er minder maatschappelijke ophef ontstaat rondom ontheffingen.

Het onderzoeken of regelgeving eenduidiger kan lijkt de Dierenbescherming een nuttige exercitie. Echter, het beschermingsniveau van dieren mag daardoor niet omlaag gaan. Wij zien grote verschillen in beschermingsniveaus tussen gewervelde dieren, terwijl deze dieren in de basis gelijk zijn. Allen ervaren stress en pijn bewust en kunnen lijden. In geval dieren bij overlast of schade gedood moeten worden, dan vinden wij het rechtvaardiger als er een toets komt die aangeeft of het doden van dieren de enige oplossing is.

Vernieuwing tegemoetkoming faunaschade – MARF-advies

De MARF adviseert om de huidige regeling van inhouding van eigen risico op de getaxeerde schade te vervangen door een regeling gebaseerd op het normaal maatschappelijk risico op schade (drempelmodel). De schade-uitkering is tot stand gekomen om maatschappelijk draagvlak te houden voor wilde dieren, maar wordt bekritiseerd omdat dit niet prikkelt om in te zetten op preventie en bovendien hoge uitvoeringslasten met zich meebrengt. Zij stelt voor om na invoering van de

drempelwaarde te evalueren en dan een aantal risicofactoren in te bouwen, waarmee de drempelwaarde verder omhoog geschroefd kan worden. Dit houdt dan bijvoorbeeld in om bij soorten die algemeen zijn en waarvoor ruime mogelijkheden zijn om de dieren te doden, de drempel te verhogen. Dus als jij als grondgebruiker niet de verantwoordelijkheid neemt om massaal in te zetten op het doden van dieren, en je hebt schade, dan krijg je dat niet of nauwelijks vergoed. Een drempelverhoging zou dan niet ingevoerd worden als de faunaschade het gevolg is van de (eerdere) bescherming die het dier genoot.

Vernieuwing tegemoetkoming faunaschade – reactie van de Dierenbescherming op het MARF-advies

Omdat de Dierenbescherming ziet dat voor sommige gewassen de schade relatief beperkt is en de opbrengst eigenlijk heel hoog (zoals de tegenwoordig hele hoge grasopbrengsten t.o.v. net na de oorlog), zien wij een drempel invoeren voor dergelijke gewassen als acceptabel. Het is niet meer dan normaal dat als wij de omgeving zo aanpassen dat het uitermate geschikt is om van te eten door een aantal soorten dieren, dat deze dieren daar ook van profiteren en dat een deel daarvan ook ingecalculeerd wordt in de agrarische bedrijfsvoering.

Waar wij echter grote moeite mee hebben en waarvan wij ook niet verwachten dat het de co-existentie verhoogt, is het verhogen van de drempelwaarde voor die diersoorten waarvoor het breed mogelijk is om dieren te doden. Dit zal, denken wij, enkel provincies stimuleren om doding ruim mogelijk te maken om zo hoge schadeclaims te vermijden.

MARF – tussenadvies ganzen: ga in gesprek

De MARF adviseert u om in gesprek te gaan met FBE's, provincies & landelijke maatschappelijke organisaties betrokken bij faunabeleid over ganzenbeheer. Wij raden u aan om deze gesprekken te voeren en wij gaan ervan uit dat wij, als deelnemende partij in FBE-besturen en landelijke betrokkenheid bij het beleid rondom faunabeheer, ook bevraagd gaan worden. Echter, wij vragen u ook om de MARF te vragen om ook maatschappelijke partijen te betrekken die op een andere manier te maken krijgen met de uitvoering van het ganzenbeheer. Denk daarbij aan recreanten en omwonenden en medewerkers van dierenambulances en wildopvangcentra. Regelmatig krijgen wij vragen uit het publiek of iets mag en of wij niet 'iets' kunnen ondernemen tegen het doden van dieren. Ook de uitvoerende kant krijgt regelmatig te maken met dierenleed door jacht op wilde dieren. Wij hebben niet de indruk dat de zorgen uit de maatschappij en de lasten die de maatschappij ondervindt door de uitvoering van het faunabeheer, goed in beeld is gebracht en voldoende wordt meegewogen in de uitvoering van o.a. het ganzenbeheer. Wij hopen dat u daar oog voor houdt en dit aspect meeneemt in de opdracht die u verleent aan de MARF op dit onderwerp.

Datum 01-04-2019

OMGANG MET WILDE DIEREN IN DE PROVINCIE

De Dierenbescherming beschouwt alle dieren die kunnen voortbestaan in de stad, de natuur of op het platteland, zonder daarbij continu verzorgd te worden door de mens, als zijnde wilde dieren. Hieronder vallen, buiten de van nature voorkomende, inheemse soorten, ook uitheemse en in eerste instantie gedomesticeerde en vervolgens verwilderde soorten zoals stadsduiven, verwilderde katten, ganzen en schildpadden.

Algemeen standpunt van de Dierenbescherming t.a.v. wilde dieren

De Dierenbescherming is van mening dat we dieren in het wild zo veel mogelijk met rust moeten laten. In tegenstelling tot gehouden dieren zijn zij niet gewend aan handelingen die mensen verrichten. Elk ingrijpen levert veel stress op, of het nu om jacht, schadebestrijding of beheer gaat of om het hulp bieden aan in nood zijnde dieren. Komen wilde dieren door menselijk toedoen in de problemen, dan is hulp bieden aan een dier in nood, hetzij door het dier te behandelen, tijdelijk op te vangen en weer los te laten in de natuur, of door euthanasie toe te passen in geval het dier niet meer kan herstellen of dit een onbalans teweegbrengt in natuurgebieden, een plicht.

Veel van de natuurlijke leefomgeving van wilde dieren wordt door mensen veranderd door het aan te passen aan onze behoeften. Denk aan bebouwing, het aanleggen van een infrastructuur en het gebruik van grond voor landbouw ten behoeve van de mens. Om het welzijn van wilde dieren te bevorderen, is het noodzakelijk hun natuurlijke omgeving in stand te houden en te vergroten. Het vergroten en verbinden van habitat is noodzakelijk om een zelfregulerend systeem te realiseren waar ingrijpen door mensen nauwelijks nodig is.

Faciliterende rol provincie

Het is onmogelijk om een schatting te maken over hoeveel dieren we het jaarlijks hebben die door menselijk toedoen bedoeld of onbedoeld overlijden. Wel is zeker dat deze slachtoffers een zekere mate van lijden hebben doorgemaakt. De Dierenbescherming is van mening dat wij dit lijden zo veel mogelijk dienen te beperken én dat de provincie dit streven kan faciliteren. Dit omdat de provincie én natuurbeleid én ruimtelijke ordening, straks samengevoegd in de Omgevingswet, onder haar hoede heeft. Hieronder geven wij weer hoe wij de faciliterende rol van de provincie voor de wilde dieren in Nederland graag zouden zien en we hopen dat de nieuw verkozen provinciale statenleden en gedeputeerden onze visie gebruiken in de zorg die zij verlenen aan wilde dieren in hun provincie.

1. Geef wilde dieren een stem in het beleid en de uitvoering

In de plannen die de provincie opstelt rondom natuur en faunabeheer krijgt het individuele dier niet of nauwelijks een stem. Men stelt plannen op vanuit de soortenbeschermingsperspectieven en het menselijk perspectief. Zo wil men de grutto beschermen en staat men het om die reden toe om de vos te bejagen. Maar hoe denkt de vos daarover? Is het feit dat een roofdier zijn natuurlijk gedrag vertoont per definitie en over het hele land genomen slecht? Kunnen we dat niet op zo'n manier aanvliegen dat zowel het roofdier als het prooidier een plek krijgt in onze buitengebieden? Zou het niet zo zijn dat als wij de vrije jacht op de 5 wildsoorten afschaffen, we daarmee de weidevogel beschermen omdat we hiermee alternatieve prooien aanbieden voor de vos? Door vanuit de verschillende dieren vraagstukken te benaderen kunnen de belangen van alle wilde dieren meer meegewogen worden in de beleids- en uitvoeringsplannen. De Dierenbescherming probeert hierin te doen wat zij kan via het indienen van zienswijzen, opstellen van brieven en het voeren van

gesprekken. Maar zij kan helaas niet overal tegelijk toezien dat het welzijn van wilde dieren overal een serieuze plek krijgt in de plannen. U als provinciebestuurder kan daarbij helpen, door zelf vanuit het perspectief van individuele dieren/diergroepen de plannen die voorbij komen te beoordelen en daarop verbeteringen aan te vragen.

2. Zorg voor een goede samenhang tussen natuur-, landbouw-, infrastructuur- en bouwplannen

Dieren komen vaak in de problemen doordat hun leefgebied doorsneden wordt door bijvoorbeeld wegen, waardoor ze doodgereden worden. Of door intensieve landbouw waardoor een dier er niets meer te zoeken heeft en insecten en boerenlandvogels, zoals de grutto en de veldleeuwerik, verdwijnen. Of men creëert waterrijke gebieden met riet, die ideaal voor ganzen zijn om te broeden en te slapen, maar minder ideaal om te eten. Natuurlijk gaan ganzen dan eten bij de daarnaast gelegen gras- en akkerlanden. Door inrichtingsmaatregelen te nemen, kan veel overlast door ganzen voorkomen worden. Immers, uit schadecijfers blijkt duidelijk dat er hotspots zijn rondom waterrijke gebieden.

Wil de provincie wilde dieren een duwtje in de rug geven, en conflictsituaties voor zijn, dan zal zij via haar omgevingsvisie duidelijk moeten maken waar zij ruimte wil geven aan de natuur en de dieren die daarin leven, en waar zij die minder voorrang geeft (zie ook punt 5).

3. Ga bij mens-dierconflicten altijd uit van het 'Nee, tenzij... principe'

In de huidige wetgeving zijn veel dieren 'vogelvrij' verklaard. De inzet van diervriendelijkere alternatieven zijn niet per se noodzakelijk voor bijvoorbeeld dieren die landelijk zijn vrijgesteld. Toch kan de provincie hier wel voor kiezen, door te eisen dat dit 'nee, tenzij...principe' wel gehanteerd wordt in de faunabeheerplannen. Omdat het dan aan de grondgebruiker is om dit principe toe te passen, terwijl het een 'bovenwettelijke' eis is van provincie, is het aan te raden om grondgebruikers te ondersteunen in het toepassen van diervriendelijke alternatieven, in geval er sprake is van serieuze overlast.

4. Sta jacht voor plezier en consumptie niet toe op eigen gronden

Het jagen voor plezier en consumptie op de 5 wildsoorten is niet nodig. Deze vorm van jacht is te vrij en te ongebonden om het welzijn van dieren te kunnen borgen. Niemand controleert of er werkelijk sprake is van schade en of het afschot bijdraagt aan het voorkomen van schade. In geval er sprake is van schade, of schade dreigt, en alternatieve niet-dodende maatregelen zijn niet voorhanden, kan het dier altijd nog gedood worden middels de vrijstelling (konijn, houtduif) of via een ontheffing (fazant, haas, wilde eend). Sta jacht op eigen gronden dan ook niet toe en pleit bij de landelijke overheid voor het afschaffen van de wildlijst. De 5 soorten staan al genoeg onder druk door ander menselijk handelen (zoals maaien, auto's) en bovendien zijn de 5 soorten goede prooisorten voor roofdieren die afhankelijk zijn van deze prooien voor hun voedsel.

5. Stel een diervriendelijk provinciaal schadepreventieplan op

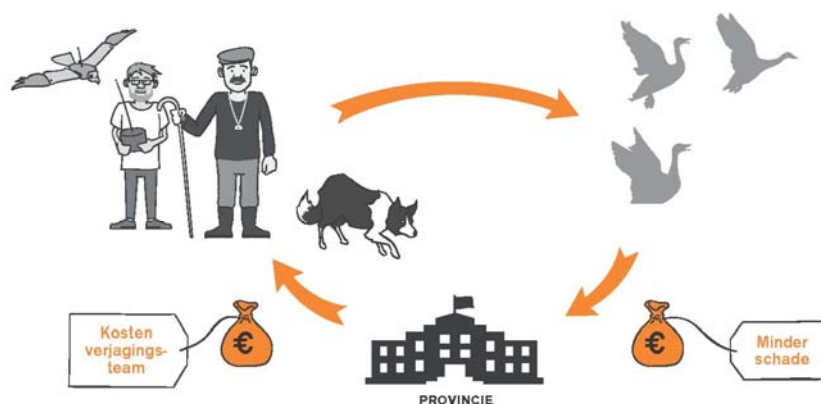
Bij conflicten tussen mensen en wilde dieren wordt er vaak voor gekozen om dieren te doden terwijl er een diervriendelijkere aanpak mogelijk is. Geef als provincie handen en voeten aan de inzet van diervriendelijkere alternatieven door ze per 'overlast-gevende' diersoort te benoemen in een schadepreventieplan en de inzet van deze preventieve aanpak te ondersteunen. Een belangrijk aspect om daarin mee te nemen is dat bij het verjagen van dieren van kwetsbare landbouwpercelen er tegelijkertijd jaarrond aaneengesloten rustgebieden voor deze wilde dieren aangewezen moeten

worden. Vooral nog mist de regie en handhaving op de inzet van preventieve maatregelen en blijft de verantwoordelijkheid te veel liggen bij de individuele grondgebruiker. Een gemiste kans, omdat dit betekent dat er onnodig veel dieren gedood worden en het de provincie alsnog veel geld kost, omdat zij schade voor bepaalde diersoorten uit moet keren. Liever zien wij dat dit geld gaat naar innovatie en een professioneel uitgevoerde diervriendelijkere schadebestrijding en beheer (zie punt 6&7).

6. Professionaliseer de uitvoering van het faunabeheer

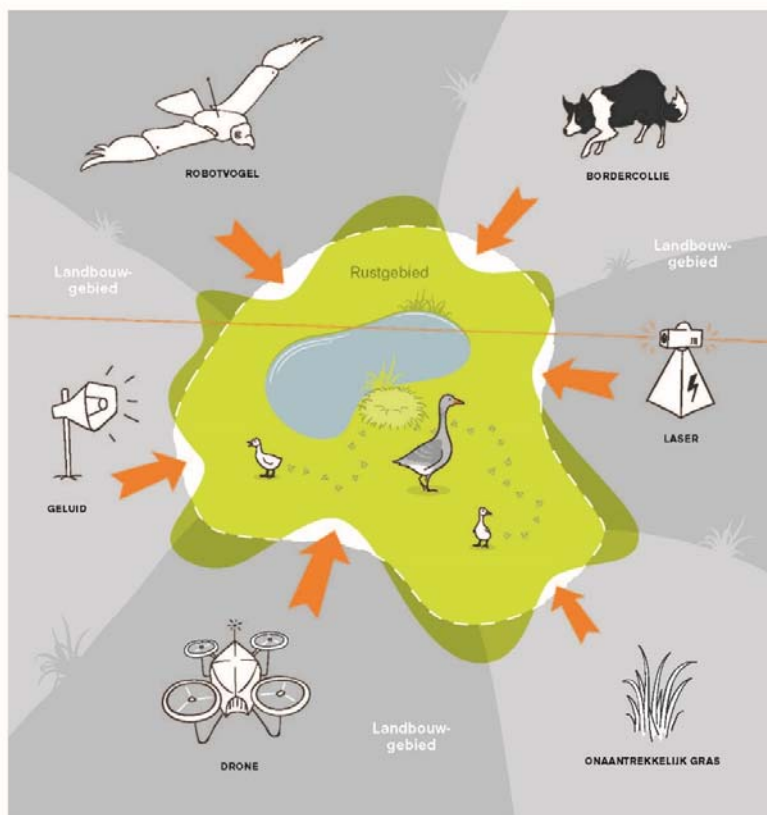
Stel een provinciaal ondersteuningsteam in die het diervriendelijkere schadepreventieplan uitvoert. Professionals zetten zich in op het voorkomen van schade en overlast, met in eerste instantie middelen die niet dodend zijn en die beschikbaar worden gesteld door (o.a.) de provincie. Deze investering verdient zich deels terug doordat het verjagen en weren van overlast-gevende dieren beter en gecoördineerder wordt uitgevoerd, waardoor de provincie minder schade hoeft uit te keren. Bovendien levert het minder te doden dieren op en een grond- en/of weggebruiker die zich gehoord voelt.

7. Investeer in de innovatie van middelen die schade en overlast door wilde dieren kunnen beperken

Innovatie in landbouwtechnieken en veehouderijsystemen is er volop. Maar dit vooral om de productie te vergroten. Innovatie in diervriendelijker oplossen van conflicten tussen landbouw en wilde dieren, is nauwelijks aan de orde. Het verdienmodel is blijkbaar niet aanwezig. Producenten die gesprekken hebben met agrariërs over innovatie op het gebied van bijvoorbeeld het verjagen van ganzen, komen tot de conclusie dat het animo laag is en er niet genoeg motivatie, denkkracht of innovatiegeld aanwezig is in de sector om nieuwe middelen te ontwikkelen. Provincies zouden hierin een belangrijke trekker kunnen zijn door innovatiefondsen op te richten om met die gelden middelen te laten ontwikkelen die ganzen duurzaam van velden waar zij niet welkom zijn, kunnen weren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan verjaging door angstkreten, drones of laserstralen, enkel op het moment dat een sensor de dieren waarneemt. Een dergelijke innovatie zou perfect zijn omdat het én langer effectief blijft én het de agrariër nauwelijks werk oplevert.

8. Beheer wilde dieren niet op aantal maar schade-gestuurd

Nu worden veel dieren, zoals edelherten, op aantallen gestuurd. Via een theoretisch model bepaalt men hoeveel dieren er mogen zijn. Dergelijke modellen zijn niet vanuit het oogpunt van het dier opgesteld en niet vanuit het perspectief van natuurbeheer. Het zijn oudere modellen die hun oorsprong hebben uit de jacht en gericht zijn op het oogsten van dieren. Veel logischer zou het zijn om maatregelen te nemen waar nodig en op andere plekken dieren rust en ruimte te geven. Deze schade-gestuurde aanpak, met verankering van diervriendelijkere alternatieven, kan enkel slagen als de provincie dit ondersteunt in haar beleid en controleert of de uitvoeringsplannen dit ook als uitgangspunt opnemen. Daarnaast zal de provincie hierin ook de regierol moeten nemen in de uitvoering, want veel beheer op aantal vindt plaats om aanrijdingen op hoefdieren te voorkomen. Een prima streven voor mens en dier, maar dit kan ook grotendeels voorkomen worden door slimme inrichtingsmaatregelen en het plaatsen van rasters en wild-oversteekplekken met wildsignaleringsystemen op provinciale wegen. De provincie is vaak de eigenaar van de wegen en dus de hoofdrolspeler – en zal hierin ook bereid moeten zijn om te investeren.

9. Ondersteun dieren noodhulp

Jaarlijks komen duizenden wilde dieren in de problemen doordat zij zijn aangereden, in een visdraad terecht zijn gekomen, of doordat zij tegen een raam aan zijn gevlogen. De provincie kan deze dieren helpen door de dieren noodhulpketen blijvend te ondersteunen. Hiermee kunnen veel wilde dieren geholpen worden, of waar nodig onnodig lijden bespaard blijven (in geval euthanasie noodzakelijk is als herstel niet meer mogelijk is). De wilde dieren zijn van niemand, maar een morele verplichting richting de dieren hebben we allemaal, ook de provincie!

Datum 23-4-2019
Versie 1.0

7 UITGANGSPUNTEN VOOR ETHISCH WILDBEHEER

Bij ethisch wildbeheer wordt uitgegaan van de inzet van niet-dodende werende (zoals habitataanpassingen) en verjagende middelen. Pas als dit niet helpt, kan doden aan de orde zijn. In dat geval is de inzet van middelen die het minste leed veroorzaken eerst van toepassing. De zeven uitgangspunten van ethisch wildbeheer zijn als volgt:

1. Begin bij het aanpassen van het menselijk gedrag, zodat beheren wellicht niet eens nodig is. Het geven van voorlichting over hoe problemen te voorkomen, zoals wilde dieren niet voeren, eten en afval weghouden van wilde dieren, huisdieren niet loslaten, steriliseren en chippen, is van essentieel belang.
2. Rechtvaardig het beheer met bewijs. Schade aan eigendommen, gewassen, (landbouw)huisdieren en ecosystemen moet bewezen zijn. Alleen ergens 'last van hebben' is geen rechtvaardiging voor het doden van dieren. Neem in de afweging wel/niet beheren uitdrukkelijk de positieve effecten van het dier mee. Breng dus niet alleen schade in beeld, maar ook de rol van het dier in het ecosysteem zoals prooi voor andere dieren of roofdier voor andere 'overlastgevende' dieren.
3. Benoem voorafgaand aan het beheer duidelijke, haalbare doelen en voer een nulmeting uit. Vaak begint men met het beheren van dieren, zonder duidelijk af te spreken welke meetbare doelen men wil behalen. Doelen moeten niet alleen gemeten worden in de genomen preventieve niet-dodende maatregelen en het totaal aantal gedode en aanwezige dieren, maar vooral ook in hoeveel schade met het beheer voorkomen is t.o.v. de periode voordat dieren beheerd werden. Als er geen effecten op het gebied van schadevermindering te meten is, moet men het beheer stoppen. Hou wel gegevens bij over wat er gebeurt als er gestopt wordt met beheren.
  - Bij voorkeur is er voorafgaand aan het nemen van beheermaatregelen de beschikbaarheid over meerjarige gegevens. Dit om vast te stellen wat de trend voorafgaand aan de ingreep is, in aantallen dieren en de hoeveelheid schade/overlast. Alleen op deze manier is namelijk vast te stellen of de beheermaatregelen geen, een stabiliserend of verminderend effect op de schade/overlast hebben.
  - Naast het meten van de trends in aantallen, de inzet preventieve en dodingsmaatregelen en de mate van schade/overlast, is het tevens van belang allerlei randfactoren in kaart te brengen en mee te nemen in de analyses om te kunnen vaststellen of het beheer effectief is. Denk daarbij bijvoorbeeld aan verkeersintensiteit, landgebruik (gewassen) en corrigeer voor inflatie/variatie in gewasopbrengst over de jaren heen.
4. Bij de inzet van middelen, kies middelen die dieren het minst leed toebrengen. Maak gebruik van goede praktijken en zorg dat deze up-to-date zijn. Zet in eerste instantie in op middelen die de bron aanpakken en de omgeving niet toegankelijk en/of ongeschikt maken. Denk daarbij aan sterilisatie & chippen van (huis)dieren (zie ook onder 1), een betere inrichting van gebouwen en het aanpassen van natuur, recreatie en landbouwlandschappen.
5. Zorg voor maatschappelijk draagvlak door punten 1 t/m 4 serieus en aantoonbaar uit te voeren.
6. Stel een systematisch lange-termijnplan op, inclusief lange-termijnmonitoring, en zorg dat het plan wordt bijgesteld op basis van nieuwe gegevens, inclusief het toepassen van nieuwe, minder invasieve methodes.
7. Neem de beslissing op basis van specifieke aantoonbare schade, niet op basis van labels die op bepaalde dieren zijn geplakt. Met labels bedoelen we onder andere: het zijn er veel te veel, het is ongedierte, het is een exoot etc.